

- مذاکرات و مکاتبات
- کربن و علامه طباطبایی
- موسسه پژوهشی
- حکمت و فلسفه ایران
- پاییز ۱۳۸۲

کتاب «شیعه» ابتدا در سال ۱۳۳۹ شمسی تحت عنوان «مکتب تشیع» منتشر شد و برای بار دوم در سال ۱۳۵۵ با عنوان «شیعه» پس از تجدیدنظر کلی توسط مرکز بررسی‌های اسلامی انتشار یافت. غلامرضا اعوانی در مقدمه چاپ جدید این کتاب می‌گوید معتقد است کتاب «شیعه»، نمودار یکی از مهم‌ترین رویدادهای فرهنگی جهان اسلام در قرن حاضر یعنی گفت‌وگوی دو فیلسوف، یکی از جهان غرب و دیگری از جهان اسلام است...

زائر شرق

- شهرام پازوکی
- موسسه پژوهشی
- حکمت و فلسفه ایران
- تابستان ۱۳۸۵

«زائر شرق» عنوانی است که بر مجموعه مقالات همایش بزرگداشت یکصدمین سال تولد هانری کربن نهاده شده است. این کتاب که «شهرام پازوکی» گردآوری و تدوین آن را بر عهده داشته است، متشکل از ۱۸ مقاله درباره دیدگاه‌های هانری کربن درباره فلسفه اسلامی است. بدون تردید باید مهم‌ترین مقاله کتاب حاضر را مقاله «هانری کربن، فیلسوف سیاسی؟» دانست که توسط سیدجواد طباطبایی تقریر و سپس تحریر شده است.

تخیل خلاق در عرفان ابن عربی

- ترجمه ان‌شاءالله
- رحمتی
- انتشارات جامی
- تابستان ۱۳۸۴

این کتاب را می‌توان «ابن عربی به روایت هانری کربن» لقب داد. کربن در این کتاب کوشیده است عارف بزرگ تمدن اسلامی را با توجه به مبانی فکری خویش و مسائلی که برایش مطرح بوده است، در مطالعه بگیرد. او از زاویه نگاه خود به ابن عربی می‌پردازد و مباحثی را در ابن عربی برجسته می‌سازد که با چشم‌انداز فکری خودش هماهنگ باشد. این کتاب نخستین ترجمه ان‌شاءالله رحمتی از آثار هانری کربن است.

از ایده معنوی تا امر ایرانی

نگاهی به نقادی امام موسی صدر از کتاب **اسلام ایرانی** هانری کربن

کرده است.

امروزه برخورد با آثار و آرای هانری کربن از اروپای غربی گرفته تا خاورمیانه، از رواج کمتری نسبت به گذشته برخوردار است. اگرچه اکثر رساله‌های او به زبان‌های انگلیسی و عربی ترجمه شده است اما به دلیل نقد بنیادینی که او بر فلسفه مدرن روای می‌دارد و از سوی دیگر به دلیل اینکه نقطه توجه خود را معطوف به حکمت در ایران زمین و اسلام ایرانی می‌کند، پروژه او نمی‌تواند از جذابیت چندانی برای غربی‌ها و اعراب و نخبگان آنها برخوردار باشد اما فیلسوف فرانسوی ما به دلیل آنچه که در مذهب شیعه می‌دید و از آن به تبیین فلسفه شیعی دست یازید، همواره مورد توجه شیعیان بوده است. شاید به همین دلیل باشد که «نواف موسوی» نویسنده نزدیک به جریان حزب‌الله لبنان مترجم اسلام ایرانی کربن به زبان عربی می‌شود. اما قریب به ۶۰ سال پیش در لبنان کتاب تاریخ فلسفه اسلامی کربن توسط فاضل نصیراحمد مروه به زبان عربی ترجمه می‌شود. جالب توجه است که امام موسی صدر بنا به درخواست مترجم عربی کتاب، مقدمه‌ای برای کتاب نگاشت. خوشبختانه ترجمه فارسی این مقدمه صدر در اختیار ما قرار دارد اما به نظر می‌رسد تاکنون توجه جدی به آن نشده است. در این یادداشت، گزارشی کوتاه و سپس انتقادی از دریافت و برداشت امام موسی صدر از پروژه فکری هانری کربن عرضه خواهیم کرد.

رازورزی یا رازدانی؟

صدر پیش از ورود به مباحث انتقادی با تحسین قوت بحث، بردباری و پایداری فیلسوف فرانسوی می‌نویسد: «کوشش وی در این کار بزرگ فوق طاقت و نیروی یک فرد یا مجموعه‌ای از افراد است.» اما پس از ذکر محسنات وارد مباحث محتوایی می‌شود و با اشاره به نگرش کربن به مسئله ظاهر و باطن در مطالعاتش، بحث رمز و نماد در قرآن را مورد نقد قرار می‌دهد. صدر معتقد است که موضوع ظاهر و باطن در اسلام و به عنوان رمز و نماد در قرآن، یکی از مهم‌ترین مسائلی است که کربن به آن پرداخته و آن را شالوده بسیاری از مباحث و مجموعه استنتاجات خود قرار داده است. امام موسی صدر با مطرح نظر قرار دادن روش مانوس امر تفاهم در نزول قرآن و عدم به‌کارگیری شیوه‌های رمزآلود

توسط شارع و نیز دلالت لفظ در قرآن، چندین آیه را مثال می‌زند و در نهایت می‌نویسد: «این قبیل آیات و روایات با وضوح و روشنی هر چه تمام‌تر وجود رمز را در قرآن نفی و تأکید می‌کند که قرآن کتاب هدایت و ارشاد برای همه بشر، بنابر مراتب و درجات معرفت و شناخت ایشان است و با زبان عربی روشن و ظاهر نازل شده و هیچ‌گونه رمز و غموضی در آن وجود ندارد.» صدر در پایان شیوه راستین قرآن با آنچه کربن از اعتبار کلمات به ظواهر و رموز برای رسیدن به باطن‌ها و حقایق آورده است را متفاوت می‌داند.

امامت باطنی یا شرعی؟

امام موسی صدر پس از نقادی فهم رمزی و تمثیلی کربن از نص قرآن به سراغ نقد تعریف او از کارویژه امام می‌رود. صدر می‌نویسد: «بنا بر باور شیعه اثنی‌عشری، امام مرجعی برای تفسیر رموز قرآنی نیست، زیرا رمزیت و کشفی برای باطن احکام وجود ندارد، تا از طریق علمی که از پیامبر (ص) به امام به ارث می‌رسد، رمزها و باطن‌ها کشف و ظاهر شود.» او نقش ائمه دوازده‌گانه را در گسترش فقه و بیان احکام برجسته می‌کند و با نشان گرفتن وجه شرعی امامت، دریافت باطنی کربن از امامت را به چالش می‌کشد و صریحاً می‌نویسد: «امام، آن‌طور که استاد کربن می‌نویسد، قیّم و سرپرست کتاب خدا نیست.» امام موسی صدر مفهوم امامت نزد شیعه را الگو و نمونه کاملی برای پیشوایی ارزیابی می‌کند تا مردم در دین به او اقتدا کنند. دین نیز امری است که در بردارنده آراء، عقاید، اعمال و آدابی در مورد کلیه امور زندگی انسانی است. این دریافت دقیقاً در برابر تفسیر معنوی کربن از دین قرار می‌گیرد که امامت را امکانی برای بیان باطن دین در نظر می‌گیرد. موضع نقادانه صدر نسبت به کربن به نحوی است که سعی می‌کند در استخدام کلمات و مفاهیم نیز نهایت دقت را به کار برد. او در فرازی از مقاله می‌نویسد: «من در اینجا نیازی نمی‌بینم که کلمه علم را، مثل استاد کربن، به معنی عرفان تفسیر کنم؛ بلکه علم نبوی عبارت است از همان اسلام.» بنابراین علم نبوی از دیدگاه صدر معنایی جز شریعت اسلامی و تأکید بر جنبه‌های شرعی (سیاسی و اجتماعی) دیانت نمی‌دهد.